

Nota voor Burgemeester en Wethouders

Team: Beleid

Onderwerp:

Regio arrangement Stedendriehoek

Notagegevens

Bestuursorgaan	: B-en-W 31-10-2023
Notanummer	: 2023-1020
Datum	: 31-10-2023
Programma	: 05 - Ruimtelijke ontwikkeling
Portefeuillehouder	: Wethouder Wijnhoud,
Bijlage(n)	: DEF Concept Regioarrangement Stedendriehoek 2023_versie 25 oktober.pdf

Parafering

26-10-2023: Programmamanager Ruimtelijke Ontwikkeling

Agendering

* 26-10-2023: Teammanager Concernstaf en Adjunct-secretaris

* 26-10-2023: Gemeentesecretaris/algemeen directeur

Definitieve akkoord

2-11-2023

B & W d.d.: 31-10-2023

Besluit

1. In te stemmen met het Regio Arrangement, in het bijzonder de agenderende regionale opgaven:

- * Integrale ontwikkeling van het bundelingsgebied
- * Verdichtingsopgaven bestaande steden
- * Vitaal landelijk gebied
- * Ontwikkeling corridors A1 A50
- * Bevaarbaarheid IJssel

De nota en het besluit openbaar te maken

Inleiding

Het rijk heeft de regie op de ruimtelijke ordening herpakt. In de recent verschenen Contourennotitie (voortlopend op de nieuwe Nota Ruimte), wordt de Stedendriehoek als kansrijke regio voor een schaa sprong benoemd. Dit maakt onze regionale agenda nog urgenter, zodat we onze regie zelf kunnen nemen op de toekomst van onze regio, en een nog krachtiger regio kunnen worden: een verstedelijking in balans (méér stad, méér landschap).

Het Regio Arrangement is de input vanuit de regio Stedendriehoek voor de ruimtelijke voorstellen die de provincies Gelderland en Overijssel eind 2023 indienen bij het Rijk. Het Regio Arrangement geeft aan waar we als regio intensief op gaan samenwerken om de nationale opgaven te integreren vanuit ons doel: een sterke regio in balans. De agenderende opgaven die wij aandragen zijn gericht op het rijk (rijksopgaven) en de structurerende keuzes die het Rijk zal maken in de Nota Ruimte. De hoofdopgaven gaan we als regio gezamenlijk

uitwerken, in samenwerking met het Rijk, de beide provincies en de waterschappen.

We werken in de regio conform de uitvoeringagenda. Ingegeven door de actuele sturing van het rijk op ruimtelijke ordening en grote Rijksprogramma's werken we ook aan de ruimtelijke doorwerking hiervan in onze regio. Dat is in kort de aanleiding om nu met dit Regio Arrangement een gezamenlijke agenda op te stellen waar wij vanaf volgende jaar gezamenlijk mee verder willen. Eerder heeft u als college kennis genomen van de (voorlopige) agenda, en bent u in verschillende P-beraden meegenomen in de eerste verkenningen die we ruimtelijk hebben gedaan: de Bouwstenennota en de Kansen en Knelpunten notitie zijn toegelicht en besproken. We hebben dit verder gebracht tot een concept regio Arrangement. Dit is geen nieuw beleid maar is een agenderende notitie. Deze notitie vormt de inbreng van de regio voor zowel het ruimtelijk voorstel (regio Arrangement) van de provincie Gelderland, als het ruimtelijk voorstel (Omgevingsvisie) van de provincie Overijssel.

We trekken hierbij nauw op met de provincies en de waterschappen, en volgen ook de bestuurlijke stappen die nodig zijn vanuit het rijk, nl het leveren van een Ruimtelijk Voorstel vanuit alle provincies als inbreng voor de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), waarvan recent de Contourennota is gepubliceerd.

Beoogd maatschappelijk resultaat

Met het vaststellen van onze agenda, gaan we in 2024 verder om te komen tot realisatie van onze doelen: een sterke regio in balans.

Kader

Provinciale startpakketten: uitgevraagd door het ministerie van BZK namens het Rijk. Het Rijk vraagt iedere provincie om nationaal gestelde opgaven en doelen ruimtelijk te vertalen, deze in te passen en te combineren met bestaande provinciale en lokale opgaven. Het traject moet leiden tot een ruimtelijk voorstel dat de provincie in oktober 2023 kan aanbieden aan het Rijk. Het Regio Arrangement is dus geen nieuw beleid maar is een agenderende notitie op basis van bestaand beleid van onze gemeentelijke Omgevingsvisie.

Betrokken partijen en participatie

In deze fase is participatie nog niet aan de orde: we stellen nu vast wat onze gezamenlijke agenda is, die nog niet leidt tot keuzes, of nieuwe richtingen. De basis voor ontwikkeling is vooralsnog onze vastgestelde Omgevingsvisie. Tzt zal een participatietraject volgen wanneer beleidskeuzes aan de orde zijn.

Argumenten voor en tegen

* De regio Stedendriehoek wordt actief genoemd in de contourennota, de nationale opgaven zijn hier relevant. Onze 8 gemeenten profiteren van onze bundelingskracht zodat we mee ontwikkelen naar een nog krachtiger regio in balans.

* Omdat we nu geen keuzes maken, of nieuw beleid voorstellen, zijn er geen risico's direct verbonden met deze besluitvorming. Voorwaarde voor succes is een sterk gezamenlijke vertrouwen en inzet. We werken goed samen met partners, provincie en waterschappen, én houden zelf de regie.

Financiële consequenties en dekking

Samenwerken vraagt inzet: dat betekent in kwaliteit én in uren. In december volgt een plan van aanpak waar de consequenties ook financieel geduid zullen worden. Daartegenover staan kansen om investeringsmiddelen van provincie en rijk te verzilveren.

Openbaarmaking en communicatie

Actief via de stedendriehoek.

Aanpak en uitvoering

Na besluitvorming t.a.v. dit voorstel is dit het vervolgtraject:

- * 14 november – GS Gelderland: vaststelling provinciaal Ruimtelijk Voorstel (regio arrangementen op hoofdlijnen)
- * Medio november – GS Overijssel vaststellen provinciaal Ruimtelijk Voorstel
- * 13 december – PS Overijssel vaststellen provinciaal Ruimtelijk Voorstel
- * 20 december – PS Gelderland vaststellen provinciaal Ruimtelijk Voorstel
- * 20 december DB: vaststelling ontwerp regio arrangement Gelderland
- * 20 december DB; vaststellen Plan van Aanpak 2024 e.v. en een raadsinformatiebrief
- * PM Overijssel (data besluitvorming nog niet bekend)
- * Begin 2024 ontvangen de raden een raadsinformatiebrief over de vervolgaanpak 2024 e.v., inclusief participatie raden

Regio arrangement 2023

Concept

**Regio
Stedendriehoek**

Apeldoorn • Deventer • Zutphen

Voorwoord

Nog in te vullen

Samenvatting

Nog in te vullen

Regioarrangement Stedendriehoek

Onze leefomgeving staat onder druk. Het woningtekort, de stikstofdepositie, de behoefte aan duurzame energie, het teruglopen van de kwaliteit van natuur en extremere weersomstandigheden vragen om keuzes. Deze ruimtelijke opgaven hebben een groot effect op de inrichting van de ruimte, het beslag daarop en ze zijn grensoverschrijdend.

De provincie Gelderland heeft besloten haar ruimtelijk voorstel vanuit de zeven Gelderse regio's op te bouwen via regioarrangementen. Het uitgangspunt is dat met het regioarrangement geen nieuw beleid wordt vastgesteld. Daar waar bijstelling van bestaand beleid nodig is, is het regioarrangement agenderend voor bestuurlijk en politieke besluitvorming bij de betreffende overheden. De provincie Overijssel haalt haar input vanuit de regio's in het proces van het opstellen van haar omgevingsvisie. De inhoud van dit document is tegelijk input voor de provincie Overijssel.

In oktober 2023 heeft het Rijk de Contourennotitie voor de nieuwe Nota Ruimte gepubliceerd. In de Contourennotitie komt onze regio naar voren als een regio met kansen voor een brede schaa sprong waarin economische ontwikkeling gecombineerd wordt met grootschalige woningbouw en gebiedsontwikkeling en daarbij behorende voorzieningen, versterking van het mobiliteitsnetwerk en groen in en om de stedelijke omgeving. Eenvoudig gezegd ziet het Rijk ons als een kansrijke regio waarin een verdere verstedelijking in balans met onze waardevolle leefomgeving plaats kan vinden. Deze ontwikkeling van 'meer stad, meer landschap' is een integraal onderdeel van dit regioarrangement. Wij pakken deze opgave graag op. Hiervoor is nader onderzoek nodig, dat we graag in samenwerking met het Rijk oppakken.

Het regioarrangement bevat het bestaand beleid tot 2030 en geeft inzicht in de agenderende opgaven tot 2050. Het is een gezamenlijk product van de provincie, de gemeenten, het waterschap en het Rijk en kent een cyclisch proces, met daarbinnen afspraken over instrumenten, uitvoering, verdeling van rollen en verantwoordelijkheden, uit te werken in gebiedsprogramma's. We actualiseren dit document als daar aanleiding toe is, bijvoorbeeld als we opgaven moeten bijstellen. Voor u ligt de editie 2023 die met name gericht is op de agenderende opgaven ten behoeve van het ruimtelijk voorstel van de provincie Gelderland.

De Regio Stedendriehoek

De Stedendriehoek is een regio in balans. Die balans vind je terug op het gebied van **leefbaarheid en vestigingsklimaat**. Je kunt hier gezond leven, de natuur is nooit ver weg, waar je ook bent in de regio. Tegelijk is er ruimte voor bedrijvigheid en beschikbaarheid van medewerkers, woonruimte en bereikbaarheid. Die balans is er ook op het gebied van **stad en platteland**. De Stedendriehoek beschikt over een prettige woon-, werk- en leefomgeving die in balans is met een hoge landschappelijke kwaliteit.

De regio kent een aantal voor het Rijk grote nationale opgaven. Hieronder valt de opgave van de **verstedelijking**, de ontwikkeling van de **corridors A1/A50**, de toekomst van het **landelijk gebied**, inclusief de toekomst van de **Veluwe** (als natuurgebied, maar ook in relatie tot drinkwaterwinning, en als kans om te bouwen op hoge droge gronden) en de toekomst van de **IJssel** (als transportrivier). Opgaven waar nationaal veel druk op zit en waarvoor het beleid nog niet is vastgesteld en we zelfs afhankelijk zijn onze buurlanden en Europa. Deze nationale opgaven hebben een groot effect op de toekomst van en dus de identiteit van de regio.

De Regio Stedendriehoek is kortom een krachtige regio met complexe opgaven, alleen al de plek in Nederland laat dit zien. Ideaal voor verstedelijking, maar gelegen in een kwetsbaar natuurlandschap. Het is van groot belang om in alle ontwikkelingen de identiteit van de regio, zoals onder andere verwoord in de Atlas van de Regio uit 2021, mee te nemen naar de toekomst.

Kenschets Regio Stedendriehoek

Met 450.000 inwoners, 250.000 banen en 50.000 ondernemers is de Regio Stedendriehoek een belangrijk Daily Urban System (regionaal woon- en werkgebied), centraal gelegen in Nederland.

Het gebied beslaat een flink stuk van Gelderland en een deel van Overijssel. We spreken zelf over een 'sleutelregio', een economie op een scharnierpunt tussen Randstad en Twente/Duitsland, met een groot achterland. Mensen en goederen zijn hier in beweging over de oost-west en noord-zuid corridors: de rijkswegen A1 en A50, het water van de IJssel en het Twentekanaal, het intercityspoor van Den Haag naar Enschede en van Amsterdam naar Berlijn.

Al die beweging door en rondom de driehoek Apeldoorn-Deventer-Zutphen in een landelijke omgeving geeft de regio een dynamiek die we omschrijven als 'drukte en verademing'. We kunnen kiezen: druk stadsleven op het ritme van de klok en al zijn cultuur en vertier óf de sfeer van dorp en landelijke streek en het weldadige gevoel van schone lucht en natuur. Mensen willen hier graag wonen, werken en hun ondernemingen vestigen. Ons inwoneraantal groeit.

De Regio Stedendriehoek is onderdeel van vier regionale ecosystemen: het Veluwemassief, het IJssellandschap, de Achterhoek en Salland. Met ieder zijn eigen kwaliteiten en opgaven. Natuur, landschap en landbouw spelen hierin een belangrijke rol.

Onze verstedelijkingsopgave is aanzienlijk: tot 2030 24.000 woningen extra erbij met de ambitie dit op te laten lopen tot 40.000 extra woningen in 2040, vele tientallen hectares grootschalig bedrijventerrein, verbeteren (internationale) bereikbaarheid, mobiliteitstransitie. Tegelijk zijn de opgaven voor buitengebied, klimaatbestendigheid en energietransitie fors.

Het begrip Brede Welvaart zien wij als ons kompas voor de verdere ontwikkeling van de regio. Vanuit dit perspectief, de ligging in de Stedenring Nederland en de centrale rol in nationale doelstellingen en opgaven is een belangrijke vraag: hoe houden we balans in onze regio?

Groei in balans

De kracht van de Stedendriehoek zit in de afwisseling van dorpen, steden en landschappen. De natuur en cultuur hebben een grote aantrekkingskracht voor toeristen en recreanten. Ook inwoners ontsnappen in hun eigen omgeving even aan het dagelijks leven. Het is de nadrukkelijke wens om deze aantrekkingskracht te behouden. In dat kader heeft de regio onder andere afspraken gemaakt tot 2030 in het kader van wonen (woondeal) en werken (RPW). Leefbaarheid en vestigingsklimaat gaan hand in hand met natuur en landbouw. Dit betekent een grote claim op de ruimte. En daarbij geldt: niet alles kan.

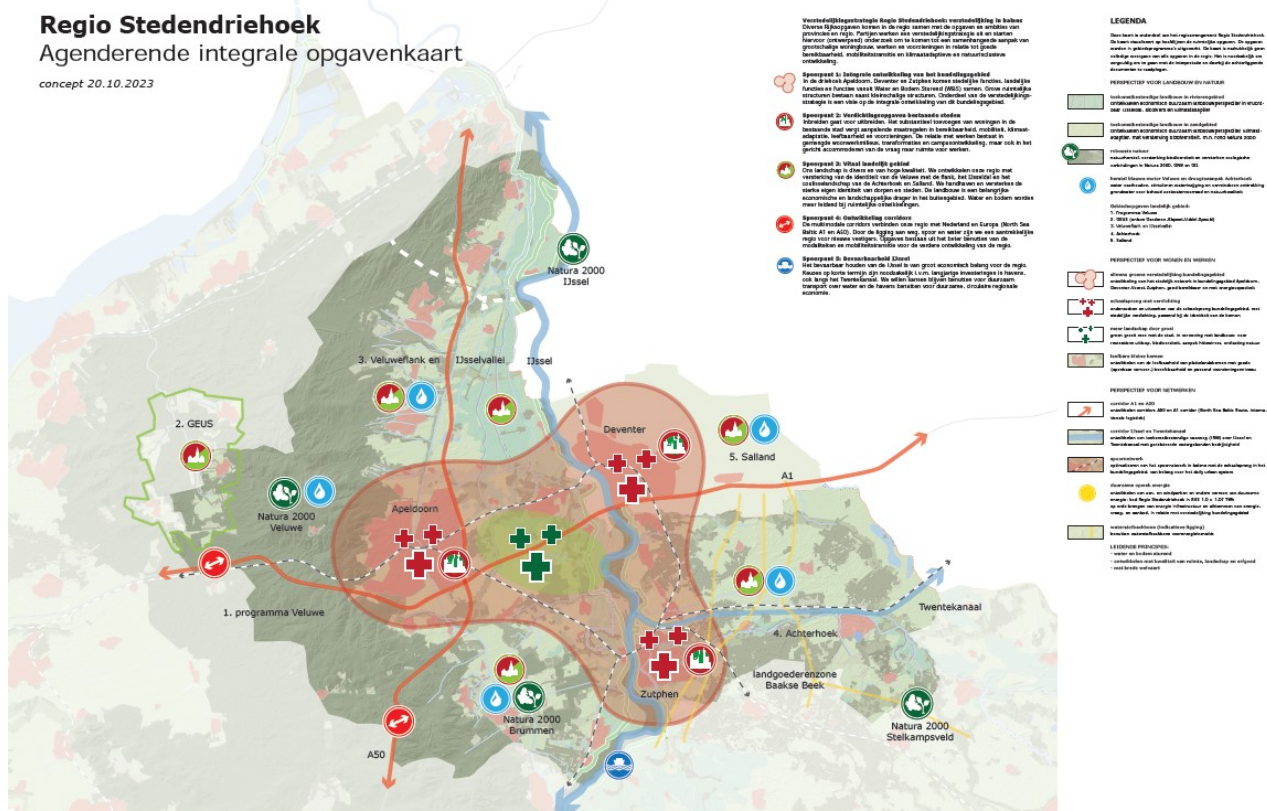
Bestaande (woningbouw) plannen zorgen voor een groei van 50.000 inwoners. Hier moet nadrukkelijk nagedacht worden over hoe je deze verstedelijking vorm gaat geven. Nieuwe woningbouw en infrastructuur moeten zich verhouden tot het principe dat identiteit en kwaliteit vertrekpunt zijn.

De regio is en blijft een uitgebalanceerde woon-, werk- en leefomgeving. Om problemen in de verre toekomst te voorkomen, moeten we nu rekening houden met de verschillende scenario's. In de huidige plannen zullen we moeten kijken wat de effecten kunnen gaan zijn. We hebben daarom toekomstbestendig te ontwerpen, waarbij we robuust, aanpasbaar en veerkrachtig ontwikkelingen mogelijk maken.

De Regio Stedendriehoek formuleert 5 agenderende opgaven die in het volgende hoofdstuk worden toegelicht:

1. Integrale ontwikkeling van het bundelingsgebied
2. Verdichtingsopgave van de bestaande steden
3. Vitaal landelijk gebied, inclusief de Veluwe
4. Ontwikkeling corridors A1/A50
5. Bevaarbaarheid IJssel

De opgaven zijn weergegeven op onderstaande kaart.

Agenderende opgaven

1. Integrale ontwikkeling van het bundelingsgebied

In het gebied tussen de steden Apeldoorn - Deventer- Zutphen komen stedelijke functies, landelijke functies en functies vanuit Water en Bodem sturend samen. Grove ruimtelijke structuren bestaan naast kleinschalige structuren. Onderdeel van de verstedelijkingsstrategie is een visie op de integrale ontwikkeling van dit bundelingsgebied.

Samenhang opgaven Rijk

In dit gebied komen veel programma's en opgaven samen: gericht op verstedelijking en (internationale) corridors, maar ook Water en bodem sturend, diverse waterprogramma's (o.a. hoogwater), waterbereikbaarheid, natuur. Het perspectief van het Rijk is nodig om deze samenloop van structuren in onze regio te benoemen en om samen met het Rijk een perspectief op dit gebied te ontwikkelen gebaseerd op de structurerende keuzes/leidende principes.

2. Verdichtingsopgave van de bestaande steden

De Regio Stedendriehoek staat verdichting in steden voor. Dit is een grote opgave. Het substantieel toevoegen van woningen in de bestaande stad heeft consequenties voor de bestaande infrastructuur, groen en blauw in de stad (ter voorkoming van hittestress en bedekking van de bodem), leefbaarheid, de benodigde voorzieningen (onderwijs, cultuur, commerciële voorzieningen) en beperking van ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven. We zien een toename van wonen op (voormalige) bedrijventerreinen. Daarom zijn oplossingen nodig om wonen en werken in binnenstedelijk gebied goed te kunnen combineren. Grotere herontwikkelingsclusters ontstaan waar het toekomstbeeld een nieuw gemengd stedelijk milieu betreft met innovatieve oplossingen als het gaat om functie(activiteiten)menging, leefbaarheid, kwaliteit openbare ruimte en mobiliteit. Ook zien we campusontwikkelingen die een belangrijke bijdrage leveren aan de nationale kennisinfrastructuur voor digitale veiligheid en datagedreven werken aan de fysieke leefomgeving en dit in de nabijheid van praktijkleeromgevingen op goed bereikbare ov-plekken. Deze ingrijpende transformaties vergen grote investeringen die niet in de ontwikkeling zijn op te vangen, zeker niet bij het willen realiseren van voldoende woningen in de categorieën sociaal en betaalbaar.

Samenhang opgaven Rijk

Betrokkenheid van het Rijk is essentieel om hiermee de woningbouwtaakstelling te kunnen waarmaken alsmede doelstellingen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, klimaatadaptatie, Erfgoed. Ook de bereikbaarheid van steden en de mobiliteitstransitie is een noodzakelijke voorwaarde. Het Mobiliteitsfonds kent een groter accent op maatregelen die deze mobiliteitstransitie mogelijk maken bijvoorbeeld gericht op de 15 minuten stad, snelle fietsverbindingen, OV knopen (hubs). De gewenste verdichting vraagt om een samenspel en inzet vanuit andere programma's.

3. Vitaal landelijk gebied

Ons landschap is divers en van hoge kwaliteit. We ontwikkelen onze regio met versterking van de identiteit van de Veluwe met de flank, het IJsseldal en het zandlandschap van de Achterhoek en Salland. We handhaven en versterken de sterke eigen identiteit van dorpen en steden. De landbouw is een belangrijke economische en landschappelijke drager in het buitengebied. Water en bodem worden meer leidend bij ruimtelijke ontwikkelingen.

De opgaven in het landelijk gebied zijn groot. Fundamentele keuzes zijn nodig om een bestendig ruimtelijk kader te hebben voor de toekomstige ontwikkelingen. Dat gaat om de landbouw- en economische functies in het buitengebied, landschap en natuur, water en bodem, energiesystemen (opwek maar ook anderen zoals biogas), maar ook de woningbouw (stadsranden, het landelijk gebied) en bereikbaarheid van kernen en het landelijk gebied.

Hier komen diverse opgaven samen. Het is van belang dat alle overheden werken aan dezelfde doelen en deze in de uitwerking op elkaar aansluiten.

Samenhang opgaven Rijk

De samenhang met Rijksopgaven en programma's bestaat op verschillende manieren. Verschillende structurerende keuzes komen hier samen, zoals op het gebied van waterbeheer, natuur (waaronder Veluwe), maar ook de uitwerking en inzet van instrumentarium uit het NPLG.

4. Ontwikkeling corridors A1/A50

De **A1 corridor** (weg, spoor) is de belangrijkste corridor in Oost Nederland. De opgave betreft de bereikbaarheid en de integrale ontwikkeling langs de corridor. Er bestaan grote knelpunten op het gebied van bereikbaarheid. Niet alleen de autosnelweg (A1 Hoevelaken, A1/A30, A1 Barneveld - Apeldoorn), maar ook de personenverbinding per spoor (capaciteit). De Mobiliteits Analyse (Rijk, IMA) geeft deze knelpunten weer. De verbinding over de A1 corridor is essentieel voor onze woningbouw opgave, onder andere door personenvervoer op het spoor. Het goederenvervoer per spoor staat de stedelijke ontwikkeling in stationsgebieden in de weg en beperkt het de capaciteit voor personenvervoer. Een robuuste oplossing is nodig (noordtak Betuweroute).

De A1 corridor is direct gerelateerd aan economische ontwikkeling. De bereikbaarheid is essentieel voor bijna alle bedrijven (en essentieel voor de maakindustrie en werkgelegenheid). Ook bestaat regionaal een zoekopgave voor een grootschalig bedrijventerrein langs de A1 corridor. Hierbij zijn bereikbaarheid en (toekomstige) energiestructuren relevant.

Samenhang opgaven Rijk

We hebben het Rijk nodig voor structurerende keuzes voor: bereikbaarheid A1 weg (A1/A30, Hoevelaken, IMA_knelpunt Barneveld Apeldoorn), personenvervoer over het spoor (waaronder verder doorontwikkeling IC Berlijn -als 'on top' verbinding, meer doorgaande intercity's) en goederenvervoer per spoor (keuze noordtak Betuweroute als robuuste oplossing). Maar ook voor structurerende keuzes en programmering voor de ruimtelijk economische structuur in Nederland en energienetwerken (waaronder aansluiting op het

waterstofnetwerk voortbouwend op de aanwezige toepassingen in de regio: waterstof tankstation Deventer, verwarming monumentale erfgoedpanden Lochem).

De **A50 corridor** is van een andere orde dan de A1 corridor. Bij deze corridor is vooral de bereikbaarheid van belang. De A50 is te kenmerken als een belangrijke noord-zuid verbinding tussen oostelijke stedelijke netwerken in Nederland: de Regio Zwolle, de Regio Stedendriehoek, de Metropoolregio Arnhem- Nijmegen en de Regio Eindhoven. Voor de regionale ontwikkeling van Oost Nederland is de A50 van groot belang

Samenhang opgaven Rijk

Samenhang bestaat vooral in de programma's op het gebied van bereikbaarheid en mobiliteit. In 2023/2024 wordt een gezamenlijk project A50 corridor uitgevoerd (Veilig, Slim, Duurzaam, korte termijn maatregelen voor doorstroming). Op langere termijn lijken ook andere maatregelen nodig, zoals verbreding enkelspoor Deventer-Zwolle, bereikbaarheid stations en op het gebied van mobiliteitstransitie en hubs.

5. Bevaarbaarheid IJssel

De IJssel is een belangrijke transportrivier in Nederland en voor de havens die eraan liggen. Dit zijn in de regio de havens van Deventer, Zutphen en Lochem. Er bestaat (mede in Europees TEN-T verband) belangrijke opgaven voor modal shift (meer vervoer over water, verduurzamen transport).

Klimaatverandering heeft effect op de functies van de IJssel. In droge perioden zomer wordt de waterstand van de IJssel (en daarmee het Twentekanaal) steeds lager. Hierdoor vallen beken en sloten in het achterliggende gebied droog en is de economische betekenis voor goederenvervoer en de landbouw op de lange termijn niet gegarandeerd. Terwijl goederenvervoer over water juist groeit en ook gewenst is (modal shift). In natte perioden lijkt de capaciteit voor waterafvoer op dit moment toereikend. Er bestaat op langere termijn een opgave vanuit hoogwater. Deze opgaven zijn fors zoals het vergroten van de sluis in Deventer, vervanging bruggen in Zutphen en aanpassing havens.

Tegelijk bestaan opgaven voor hoogwaterbescherming, N2000, NNN (natuur) en drinkwater.

Deze ontwikkeling vergt keuzes op structuurniveau (afwatering via rivieren, veiligheidsdoelstellingen bij hoogwater, transport over water). Vandaar dat het perspectief van het Rijk nodig is voor een gezamenlijke toekomstvisie en toekomst vaste investeringen.

Samenhang opgaven Rijk

Betrokkenheid van het Rijk is evident vanwege de nationale opgaven die spelen op het gebied van bereikbaarheid, economie (grootschalige vestigers), Nationale economische structuurontwikkeling en nationale energienetwerken.

Leidende principes

De afwegingen met elkaar

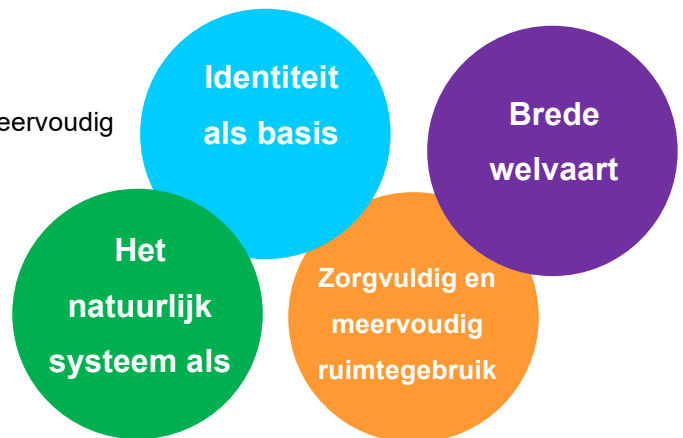
Waar vele opgaven in samenhang spelen, met verschillende belangen, rollen en verantwoordelijkheden van de overheidslagen, is samenwerken een must. Het regioarrangement is gericht op het verbinden van gebiedsgerichte opgaven door de schalen heen. Door dit in te beeld brengen, kunnen we de rol en verantwoordelijkheden die de verschillende overheden en andere partners hebben verder inzichtelijk maken. Dit helpt bij het doorhakken van knopen, bijvoorbeeld als er tegengestelde belangen zijn.

De toekomst is onzeker. We kennen de uitdagingen van nu, maar hoe ontwikkelen die zich straks? Welke komen erbij en hoe gaan we daarmee om? Vanuit de balans, kracht en identiteit van de regio kijken we ook naar de toekomst. Om ons houvast te geven bij de keuzes die we in toekomst willen maken, hebben we leidende principes opgesteld die bij ons passen. Zo houden we grip op ontwikkelingen en kunnen we uitdagingen samen oppakken om de regio - nu en straks - in balans te houden voor onze inwoners en bedrijven.

Leidende principes

In de bouwstenennotitie van de Regio Stedendriehoek is verkend hoe de leidende principes (vanuit de NOVI en het 'provinciaal startpakket fysieke leefomgeving') zich vertalen naar de regio. We hebben een viertal leidende principes benoemd, dit zijn:

- Brede welvaart
- Identiteit als basis
- Concentreren en combineren (zorgvuldig en meervoudig ruimtegebruik)
- Het natuurlijk systeem als basis

Brede welvaart als overkoepelend perspectief

Het is fijn leven in de Stedendriehoek. Mensen wonen en werken er graag. De natuur, ruimtelijke kwaliteit en de nabijheid van voorzieningen zorgen ervoor dat het vestigingsklimaat (in brede zin) bijzonder goed is.

De Stedendriehoek scoort het hoogste van alle regio's op het aandeel mensen dat tevreden is met het leven en met vrije tijd. De regio kenmerkt zich door een sterke sociale structuur (naoberschap) met veel actieve en betrokken inwoners. Voorstaande aspecten zijn indicatoren van Brede Welvaart; de kwaliteit van leven. Brede welvaart houdt naast economische groei ook rekening met welzijn, duurzaamheid en ongelijkheid.

- Nabijheid van voorzieningen behouden
- Werk sluit aan bij de arbeidsmarkt
- Kwaliteit van leefomgeving is investeren in brede welvaart

Identiteit als basis

Een goede ruimtelijke ordening kan alleen met aandacht voor ruimtelijke kwaliteit; we hechten veel waarde aan ons landschap, ons erfgoed en een gezonde en veilige leefomgeving. Aantrekkelijke dorpen en steden in een mooi landschap zijn belangrijk voor onze identiteit en het vestigingsklimaat.

- Toekomstbestendig ontwerpen
- Bij ontwikkeling versterken we onze aanvullende identiteiten
- De landschappelijke kwaliteiten als basis voor ontwerp
- Bouwen aan veerkracht en een sterk sociaal fundament

Concentreren en combineren (zorgvuldig en meervoudig ruimtegebruik)

De hiervoor genoemde kwaliteiten staan onder druk, gelet op de vele opgaven die op ons afkomen. Bij de vraag hoe en waar de opgaven een plek krijgen in onze regio is daarom het vertrekpunt voor de ruimtelijke opgaven: zuinig en efficiënt omgaan met de beperkte ruimte. Om de leefbaarheid te behouden en te versterken is nabijheid van wonen, werken, voorzieningen en groen cruciaal. Het combineren of concentreren van functies heeft de voorkeur. Het geeft de basis om slim met de ruimte om te gaan en de kwaliteit van de leefomgeving te behouden en te ontwikkelen.

- Meervoudig ruimtegebruik gaat boven enkelvoudige ruimtegebruik
- Ontwikkeling is gericht op het versnellen van transitie: energie, mobiliteit, landbouw
- We volgen de ladder van duurzame verstedelijking bij onze groeiopgaven, dat geldt ook voor onze economische nieuwe werklocaties.

Het natuurlijk systeem als basis

We willen als regio toekomstbestendige keuzes maken en zien daarmee het belang om het bodem- en watersysteem als leidend principe te hanteren waarbinnen ruimtelijke ontwikkelingen een plek krijgen. Uitgangspunt is het natuurlijk water- en bodemsysteem, waarop de occupatie van functies zodanig plaatsvindt dat deze systemen waar nodig kunnen herstellen dan wel duurzaam blijven functioneren. Ook voor toekomstige generaties.

- Ontwikkelingen zijn altijd klimaatadaptief en in lijn met de natuur.
- Waardevolle bodem wordt gekoesterd
- Gebiedsgericht ontwerpen en bouwen vanuit opgaven

Hoe werken we samen in deze regio

Met dit regioarrangement werken we samen aan de gebiedsprogrammering, langjarig, integraal en gebiedsgericht. We gaan de 5 hoofdopgaven oppakken en uitvoeren. In de gebiedsprogramma's gaan we aan de slag met onder andere de acties, onderzoeken en visies.

Samenwerking in stappen

Het regioarrangement is een gezamenlijk product van alle betrokkenen. De provincie heeft weliswaar de regie genomen maar de ontwikkeling en vaststelling ervan zal binnen de huidige kaders door provincie, waterschappen en gemeenten plaatsvinden.

In het regioarrangement maken we afspraken over het agenderen van opgaven. Het regioarrangement is interactief en met betrokkenheid van de drie overheden tot stand gekomen. Alhoewel het regioarrangement voortbouwt op bestaand beleid, kan het voor partners ook worden gezien als deels nieuw (onderling samenhangend) beleid. Het beleid van de ene overheid kan agenderend doorwerken op het beleid van andere overheden. Samenwerking in de totstandkoming en de bestuurlijke vastlegging ervan is essentieel om tot een gedragen regioarrangement te komen. Dat geldt ook voor de uitwerking en de uitvoering van de opgaven.

We voorzien een langjarige samenwerking. Er wordt geen blauwdruk van de regio vastgesteld. Er is sprake van een iteratief en cyclisch proces en voor concrete uitwerkingsvraagstukken zoals gebiedsprogramma's is meer tijd en nadere besluitvorming nodig.

Als er hernieuwde inzichten of actualiteiten zijn, wordt het regioarrangement geactualiseerd. Het is een adaptieve agenda omdat ook in de jaren die voor ons liggen nieuwe vraagstukken en inzichten.

Wij vinden een zorgvuldig en gedragen proces belangrijk. De gemeenteraden zijn op hoofdlijnen geïnformeerd over het proces en de belangrijkste opgaven. Ieder college heeft de inhoud op hoofdlijnen besproken. In het regionale P-beraad Gebiedsontwikkeling en het Dagelijks Bestuur is dit regelmatig aan de orde geweest om de verdere besluitvorming vorm te geven. Ook aan de integrale bestuurlijke tafel van alle overheidspartijen vindt afstemming op inhoud en proces plaats.

Alle colleges worden gevraagd in te stemmen met de agenderende opgaven die uitgewerkt gaan worden in de gebiedsprogramma's. De gebiedsprogramma's worden te zijner tijd aan de raden voorgelegd ter besluitvorming.

Het regioarrangement is het gezamenlijk ruimtelijk perspectief van betrokken overheden op de opgaven voor de komende 20 tot 30 jaar. De hieruit voortvloeiende opgaven in deelgebieden zullen door zorgvuldige gebiedsprocessen worden uitgewerkt, met de betrokken partijen in het gebied. Deze gebiedsprocessen

kunnen resulteren in uitkomsten die afwijken van de oorspronkelijke ambities. Deze afwijkingen nemen we mee bij actualisaties van het regioarrangement.

Regionale investeringsagenda (RIA)

Ambities kosten geld en vragen om uitvoeringskracht. In de gebiedsprogramma's op basis van dit regioarrangement willen we de inzet, middelen, kennis, capaciteit en gezamenlijke uitvoering bijeen brengen. Om het totaaloverzicht van benodigde middelen in beeld te krijgen, stellen we ondersteunend daaraan een Regionale investeringsagenda (RIA) op van fondsen en middelen van het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen die gebiedsgericht en langjarig nodig zijn voor de uitvoering. Medio 2024 stellen we een eerste regionale investeringsagenda op vanuit de geconstateerde hoofdpogaven.

Samenwerking en overleg met betrokkenen in gebied

De beslis- en uitvoeringskracht van het regioarrangement en de doorwerking ervan in gebiedsprogramma's komt primair van en uit de regio zelf. De provincie ziet daarbij voor zichzelf de regierol als uitgangspunt. Deze rollen werken we verder uit als dit van belang is om de gezamenlijke ambities te realiseren. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren als er sprake is van conflicterende belangen tussen partners.

We willen dit regioarrangement afsluiten met het beeld dat gedurende de totstandkoming van voorliggend regioarrangement steeds duidelijker is geworden. De regio kent grote verschillen en nuances in haar gebieden en partners. Tegelijkertijd is er vertrouwen en ambitie om samen te werken aan de regio. Dat wat goed is voor de regio, is ook goed voor de gemeenten, provincie en het waterschap. Laten we dit gezamenlijk voortzetten in de gebied

Hoe zijn we tot de agenderende opgaven gekomen

Vanuit het Startpakket van het Rijk zijn perspectieven meegegeven om verder uit te werken per provincie en per regio:

- Perspectief landbouw en natuur.
- Perspectief voor ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie.
- Perspectief voor leefbare steden en regio's .

Deze perspectieven komen overeen met de programma's uit onze uitvoeringsagenda 2023-2030. Vanuit deze perspectieven en vanuit onze programma's hebben we voor de zomer van 2023 een gezamenlijke kansen en knelpuntennotitie opgesteld. Op basis van de kansen en knelpuntennotitie zijn we gezamenlijk tot de agenderende opgaven gekomen.

Per programma worden hieronder de kansen en dilemma's besproken.

1 . Vitaal landelijk gebied

Onze regio kent in de Achterhoek, Salland, Veluwe en IJsselvallei veel landbouwgronden, met intensieve en minder intensieve agrarische functies. Klimaatverandering en aandacht voor duurzame, veilige voedselproductie zijn zowel bedreiging als kans. Een sterke duurzame agrarische sector met aandacht voor een robuust water en bodem systeem is daarbij van cruciaal belang.

In de regio bevinden zich veel (potentiële) piekbelasters. De Veluwe is, naast de natuurwaarde van nationaal belang, ook een van de grootste recreatietrekkers van Nederland. De Veluwe heeft haar grenzen bereikt wat betreft de druk van de recreatie op deze natuurwaarden. De recreatie vraagt veel van de kwetsbare natuur. Een strategie op het beter verspreiden van recreatiedruk en de natuur en het verleggen naar andere gebieden lijken aantrekkelijk maar zorgen ook weer voor nieuwe opgaven. Soortgelijke keuzes liggen ook in het Salland (in relatie tot de sponsstrategie Zwolle) en in Lochem als onderdeel van de droogte in de achterhoek. In al deze gebieden spelen vraagstukken met betrekking tot transformatie van de landbouw, de kwaliteit van natuur en biodiversiteit en de druk vanuit recreatie en verstedelijking.

Kansen

De landbouwtransitie met stikstofreductie en natuurherstel is kansrijk om meerdere doelen ineens te realiseren. Dit gebeurt zowel op de Veluwe en Veluweflank, maar ook in Salland en de Achterhoek. In het gebiedsproces GEUS werken partijen aan een masterplan. Via het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG Overijssel) starten in Salland gebiedsprocessen vanuit de samenleving om een bijdrage te leveren aan de doelen vanuit water, klimaat en natuur. Ook de aanpak droogte Achterhoek is een inspirerend voorbeeld. We bouwen verder aan ons aantrekkelijke landschap, gevoed door de bodem en het natuurlijk

systeem. Dit biedt ook perspectief voor (natuurinclusieve) landbouw en nieuwe verdienmodellen voor onze agrarische ondernemers.

Het watersysteem vraagt om aanpassing aan de veranderende omstandigheden. Het transformeren van het van een systeem gericht op afvoeren naar het vasthouden van water is een must. Het vasthouden van kwelwater dat vanuit het Veluwe massief richting de IJssel stroomt, is nodig om ook in de toekomst natuur bestand te maken tegen periodes van droogte en landbouw mogelijk te maken. Daarbij is aandacht voor de lange termijn drinkwatervoorraad in de vorm van strategisch drinkwaterbeheer van de verschillende drinkwaterlocaties in en om de regio.

Dilemma's

Klimaatverandering geeft zowel periodes van droogte als vernatting. Dit vraagt om systeemoplossingen.

Invulling geven aan deze opgave is een randvoorwaarde voor:

- Behoud en versterking van de natuurwaarden door watersysteemherstel;
- Verbetering van de watervoerendheid van beken ten behoeve van ecologie en KRW-doelen;
- Behoud en versterking van landschapswaarden en de biodiversiteit;
- Behoud van perspectief voor de landbouw;
- Ruimte bieden voor groeiende vraag naar drinkwater.

De transitie van het landelijk gebied waar het versterken van de natuurwaarden centraal staat, mag niet ten koste gaan van het sociaaleconomisch perspectief voor het platteland. De instrumenten die het Rijk nu inzet geven nog veel onzekerheid in welk tempo de transitie daadwerkelijk vorm krijgt. Het regionale handelingsperspectief is op dit dossier beperkt.

De grootschalige opwek van energie vraagt veel ruimte en concurreert met de (landbouw) ruimte. We willen inzetten op windenergie, maar komen natuurrichtlijnen tegen. Het opwekken van energie waar de energie ook nodig is, leidt tot een voorkeur dicht bij stedelijke zones. Daar is de ruimte schaars, vanwege de druk op verdere verstedelijking.

De combinatie van deze opgaven is een complex sturingsvraagstuk.

Hierbij speelt ook de fasering van beleidskeuzes. Van beleidskeuzes tussen de verschillende beleidsthema's, maar ook tussen de verschillende overheidsorganisaties.

2. Regionale economie van de toekomst

De centrale ligging van de regio op het kruispunt van twee vervoersassen en alle vervoersmodaliteiten, maakt dat ons economisch uitgangspunt uitstekend is. Dat vertaalt zich in ruim 250.000 banen, 50.000 ondernemers in een regio met 500.000 inwoners. De A1 is bovendien een belangrijke verbinding van de Randstad naar Duitsland (en verder Europa in). In noord-zuid richting zijn zowel de A50 als de IJssel economische corridors te noemen.

Daarnaast versterkt het spoor ons Daily Urban System: de treinverbindingen tussen Apeldoorn- Deventer- Zutphen en verder met Lochem en Winterswijk. Ook de treinverbinding noord-zuid tussen Zwolle en Arnhem vormt een belangrijke schakel.

Het Twentekanaal is economisch van belang voor de verbinding tussen Twente en de IJssel en de watergebonden bedrijvigheid aan het Twentekanaal bij Lochem. Het Twentekanaal is tevens een belangrijke aanvoerbron van water voor de landbouwgebieden en het stedelijke gebied, zowel binnen de regio stedendriehoek als daarbuiten (Twente).

Onze economie kenmerkt zich door de aanwezigheid van het brede MKB en de aanwezigheid van veel nationaal en internationaal toonaangevende productiebedrijven en agrarisch gerelateerde bedrijven. De vraag naar ruimte voor bedrijvigheid is groot. Hoewel onderzoeken nog gaande zijn, lijkt er ruimtebehoefte voor 135 tot 250 ha aan extra werklocaties, campusontwikkeling en watergebonden kavels. Hiervan is 60 – 80 hectare vraag door grootschalige vestigers.

Een onderdeel van onze economie is de sterke recreatieve economie in onze regio.

Het energienetwerk is voorwaardelijk voor onze duurzame transitie. De regionale energie strategie (RES) gaat over meer dan alleen opwek (RES-bod van 1,07 TWh realiseren voor 2030) en besparing van energie. Het gaat ook om het gezamenlijk toewerken naar het energiesysteem van de toekomst. We werken aan twee parallelle sporen. Binnen de RES gaat het dan onder meer om oplossingen voor 2030, om ons bod en andere ambities mogelijk te maken. De andere opgave is om te zorgen dat keuzes over wat, waar, en wanneer na 2030 niet worden begrensd door netcongestie. Dat vraagt om duidelijke en integrale keuzes voor 2030, maar ook om het realiseren van slimme decentrale oplossingen voor uitwisseling en opslag. Voor de periode na 2030 zal er meer opwek nodig zijn, gelijk oplopend met de groei van banen en inwoners.

Kansen

De regio heeft sterke behoefte aan nieuwe bedrijvenlocaties, nu bestaande locaties nagenoeg vol zijn. Studies laten bovendien zien dat binnenstedelijke transformatie van werken naar wonen die druk op korte termijn sterk vergroten. De A1 vormt de belangrijkste corridor voor nieuwe economische locaties, waarbij een relatie met de ruimtelijke kwaliteit (identiteit) gelegd moet worden

We zijn goed als regio in het toepassen van innovatie, juist door de kracht van de maakindustrie, innovatie in circulariteit en de aanwezigheid van kennisindustrie. Kansrijk is het uitbouwen van innovatieve ecosystemen die aansluiten op de aanwezige MKB bedrijven. Innovatief ondernemerschap is welkom en kansrijk juist om de transities te versnellen in onze regio. Dit sluit goed aan bij het profiel wat we al hebben. Onze werkgelegenheid zit deels op onze bedrijventerreinen en ontwikkelt zich ook sterk rondom stationslocaties en gemengd centrum-stedelijke gebieden. En natuurlijk binnen het vitaal landelijk gebied met een aanzienlijke plattelandseconomie en een sterke vrije tijdseconomie waar we ook groei van het inwoneraantal verwachten. De bestaande bedrijvenlocaties zijn kansrijk voor een meervoudige aanpak: onderzoek naar

klimaatadaptatie, verduurzaming en ruimtelijke verdichting kan binnen de bestaande bebouwde kom meer ruimte bieden voor compacte ontwikkeling. Grootschalige energieopwek en verdeling is juist kansrijk dicht bij de gebruikers, dus nabij de steden en bedrijventerreinen. Dit vraagt om slimme gezamenlijke “batterijen” voor eigen opslag en afname. In aansluiting op bestaande initiatieven (Lochem Deventer Zutphen) die er al zijn, kan een schaalvergroting plaats vinden met de levering en opwekking van waterstof (backbone gasleiding Groningen).

Dilemma's

De ruimte is schaars. Dit vraagt dat we scherper bepalen welke economische koers we als regio in gaan zetten en welke werkgelegenheid we willen faciliteren.

Logistiek is belangrijk, voor elk type bedrijf. Maar leent ons landschap zich voor solitaire XXL logistieke bedrijven, wat is de betekenis daarvan voor onze regionale economie?

Zeker als de ‘reguliere’ vraag en vervangingsvraag al groot is. Deze vervangingsvraag komt deels vanwege transformatie van bedrijventerreinen naar wonen.

Voor de bestaande bedrijventerreinen bestaat een opgave voor het toekomstbestendig maken. Niet alleen in type bedrijvigheid maar ook in een brede verduurzamingsopgave.

Door klimaatverandering staat de toekomst van de IJssel onder druk. Dit heeft impact op de bevaarbaarheid van de IJssel en op het watersysteem van het achterliggende gebied. Door toenemende droogte in de zomer wordt de waterstand van de IJssel (en daarmee het Twentekanaal) steeds lager. Hierdoor vallen beken en sloten in het achterliggende gebied droog en is de economische betekenis voor goederenvervoer en de landbouw op de lange termijn niet vanzelfsprekend. Terwijl goederenvervoer over water juist groeit en ook gewenst is (modal shift).

3. Slimme groene verstedelijking

Tot 2030 zijn we volop op stoom om onze woondeal en economische agenda te realiseren. We hebben daarbij in beeld waar en hoe we de verstedelijking met circa 24.000 nieuwe woningen in gaan passen. Na 2030 is veel nog onzeker. We zullen vanuit een gezamenlijk kader goede keuzes moeten maken voor een verdere verstedelijking van onze regio. Centraal thema is een leefbare en aantrekkelijke regio met balans tussen natuur, landschap en stedelijke functies.

Kansen

Onze regio is als belangrijke stedelijke regio in Oost Nederland (en tweede stedelijke regio voor Gelderland) van groot belang voor het ontwikkelen van nieuwe en betaalbare woonmilieus, waar in Nederland grote behoefte aan is. Het bundelingsgebied, gevat door de gemeenten Apeldoorn, Deventer, Voorst en Zutphen, is hierbij in beeld vanwege de goede (OV) verbindingen (bereikbaarheid) en aanwezige voorzieningen (nabijheid). Het ligt voor de hand deze verstedelijking verder te onderzoeken. Aandacht voor het bodem en watersysteem is in dit gebied van groot belang.

Verdere groei versterkt het huidige voorzieningenniveau, zowel in steden als kernen. Het geeft kansen voor regionale differentiatie en complementariteit, bijvoorbeeld op gebied van cultuur. Er zijn meer mogelijkheden om de groeiende behoefte aan wonen en zorg beter te spreiden tussen steden en kernen. De leefbaarheid van het platteland kan daarmee versterkt worden. Meer ontwikkeling betekent ook medefinanciering van groene en blauwe investeringen in een klimaatbestendige woonomgeving. We versterken daarmee ook het groenblauwe casco in onze regio. Verdere groei zal ook plaatsvinden binnen bestaand stedelijk gebied. Dit kan de drager zijn voor transformatie van een verouderde woningvoorraad naar nieuwe woonbuurten en woontypologieën in een inclusieve woonomgeving. Duurzaamheid, klimaatadaptatie en natuurinclusiviteit ontwikkelen mee.

Dilemma's

Er zal onderzocht moeten worden welke mate van verdichting of uitbreiding passend is, zonder onze specifieke kwaliteiten te verliezen, en zo een regio in balans te blijven. De toename van verstedelijking kan leiden tot verdringing van andere functies, ontwerp onderzoek kan hiervoor gebied specifieke oplossingen aandragen. Wat vraagt dit bijvoorbeeld van andere functies (transformeren van economische gebieden, klimaatbestendig ontwikkelen, ruimte voor duurzame energieopwekking, mobiliteit en bereikbaarheid). Daarnaast kunnen we niet zomaar overal nieuwe uitbreidingsgebieden realiseren vanuit het leidende principe water en het natuurlijk systeem sturend.

Overstijgend thema voor onze regio is de balans tussen stedelijkheid en landelijkheid in de regio vast te houden, zonder in te versterking van identiteit en kwaliteit.

